

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

ייצוג הולם של נשים בדירקטוריונים של חברות ממשלתיות וציבוריות

כתיבה: אורלי אלמגור-לוטן

אישור: הודיה קין, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

ג' בסיוון תש"ע

16 במאי, 2010

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

תמצית

מסמך זה נכתב לבקשת חברת הכנסת אורית זוארץ לקראת כינוס של השדולה הפרלמנטרית לקידום נשים ואמהות בעולם התעסוקה בנושא: מינוי נשים לתפקיד דירקטוריות. במסמך מוצגות הוראות החוק והנחיות אחרות בדבר ייצוג הולם של נשים בדירקטוריונים של חברות ממשלתיות וציבוריות בישראל, יישומן של הוראות אלו ונתונים על שיעור הייצוג של נשים בדירקטוריונים.

תיקון משנת 1993 לחוק החברות הממשלתיות, התשל"ה-1975, קובע כי **בהרכב דירקטוריון של חברה ממשלתית יינתן ביטוי הולם לייצוגם של בני שני המינים. עד להשגת ביטוי הולם כאמור ימנו השרים, ככל שאפשר בנסיבות העניין, דירקטורים בני המין שאינו מיוצג באופן הולם באותה העת בדירקטוריון החברה. לפי החלטת ממשלה מס' 1362 ממרס 2007, ייצוג הולם פירושו 50%. מינוי דירקטור שלא לפי הוראה זו מחייב אישור מיוחד של הוועדה למינוי דירקטורים בחברות ממשלתיות, הפועלת ברשות החברות הממשלתיות. מינויים ללא אישור כאמור מעוכבים בוועדה.**

שיעור הייצוג של נשים בדירקטוריונים של החברות הממשלתיות עלה במידה ניכרת בעקבות התיקון בחוק החברות הממשלתיות, ועלה עוד לאחר קבלת החלטת הממשלה בעניין, מ-7% בשנת 1993 (טרם התיקון בחוק), ל-29% בשנת 1997, ל-37.8% בשנת 2000 ועד ל-44% בשנת 2010. במאי 2010 כ-70% מהחברות הממשלתיות עומדות בדרישת הייצוג ההולם לנשים בדירקטוריונים, וכ-6% עתידות לעמוד בה עם סיום הליך המינוי המתנהל בימים אלו למועמדות נוספות לדירקטוריונים שלהן. שיעור הנשים בקרב הבכירים בחברות הממשלתיות נמוך הרבה יותר משיעורן בדירקטוריונים: רק שלושה מ-36 יושבי-ראש של דירקטוריון של חברות ממשלתיות המכהנים כיום הם נשים, ורק שתי נשים מכהנות כמנכ"ליות של חברות ממשלתיות.

בחברות ציבוריות (חברות שמניותיהן נסחרות בבורסה והציבור יכול לרכוש אותן) החקיקה בדבר ייצוג הולם של נשים מצומצמת יותר ומתמקדת בדירקטורים חיצוניים בלבד. חוק החברות, התשנ"ט-1999, קובע רק כי **בחברה שבמועד מינוי דירקטור חיצוני כל חברי הדירקטוריון שלה הם בני מין אחד, יהיה הדירקטור החיצוני הממונה בן המין השני. האכיפה של הוראת הייצוג ההולם מתבססת בעיקר על מנגנונים פנימיים ואכיפה אזרחית, אולם כיום הממשלה מציעה לאכוף את ההוראה באמצעות עיצום כספי (הטלת קנסות).**

שיעור הנשים בדירקטוריונים של החברות הציבוריות נמוך במידה ניכרת משיעורן בדירקטוריונים של החברות הממשלתיות – כ-17% בלבד. כ-40% מהדירקטוריות בחברות הציבוריות הן דירקטוריות חיצוניות, וסביר להניח כי רבות מהן מונו מכוח ההוראה בדבר ייצוג הולם.

לנוכח האמור לעיל נראה כי חקיקה לייצוג הולם של נשים בדירקטוריונים המלווה במנגנון יישום ואכיפה יעיל היא כלי אפקטיבי להגדלת שיעור הייצוג של נשים.

1. חברות ממשלתיות

1.1. רקע

חברה ממשלתית היא חברה שיותר ממחצית כוח ההצבעה באספותיה הכלליות, או הזכות למנות יותר ממחצית הדירקטורים שלה, הם בידי המדינה או בידי המדינה לצד חברה ממשלתית או חברת-בת ממשלתית.¹ כל חברה ממשלתית היא באחריותו של שר, כפי שנקבע בהחלטת ממשלה בעניין אותה חברה. החברות הממשלתיות נתונות בפיקוח של רשות החברות הממשלתיות.²

ככלל, השר הממונה על החברה הממשלתית הוא שממנה לה דירקטורים;³ המינוי נעשה לאחר התייעצות עם ועדה לבדיקת מינויים בראשות נציג שקבע היועץ המשפטי לממשלה, הכשיר לכהן כשופט בבית-משפט מחוזי.

המספר הכולל של דירקטורים בחברות ממשלתיות נקבע בהחלטת ממשלה בנוגע לכל חברה. בחברה שבה כל הדירקטורים ממונים על-ידי המדינה, מספרם הכולל לא יעלה על 12.

1.2. הוראות החוק בעניין ייצוג הולם של נשים

בתיקון משנת 1993 לחוק החברות הממשלתיות, התשל"ה-1975 (להלן: חוק החברות הממשלתיות), נקבע כי על חברות אלו לפעול לייצוג הולם של שני המינים כדלקמן:

18א. ייצוג הולם לשני המינים

(א) בהרכב דירקטוריון של חברה ממשלתית יינתן ביטוי הולם לייצוגם של בני שני המינים.

(ב) עד להשגת ביטוי הולם לייצוג כאמור, ימנו השרים, ככל שניתן בנסיבות העניין, דירקטורים בני המין שאינו מיוצג באופן הולם באותה עת בדירקטוריון החברה.

החוק דורש כי בחברות אלו יינתן לשני המינים ייצוג הולם, אולם אינו קובע מהו שיעור הייצוג שייחשב הולם. בהחלטת ממשלה מס' 1362 ממרס 2007 (וראו בהמשך) נקבע כי שיעור הייצוג הנדרש הוא 50%.

יישום עקרון הייצוג ההולם של נשים בדירקטוריונים של חברות ממשלתיות קיבל חיזוק משמעותי גם בפסיקה: בנובמבר 1994 פסק בית-המשפט העליון לטובת "שדולת הנשים", שעתרה בדרישה לבטל את מינוים של שלושה גברים דירקטורים למועצת רשות הנמלים ולבתי-הזיקוק בע"מ בשל היעדר ייצוג נשים בדירקטוריונים של חברות אלו.⁴

¹ חוק החברות הממשלתיות, התשל"ה-1975 – הגדרות.

² יחידת סמך של משרד האוצר המשמשת גורם מטה ממשלתי בעניין חברות ממשלתיות, הפרטתן וביצוע שינויים מבניים בהן.

³ יש דירקטורים שמתמנים על-ידי גופים אחרים, כמו איגודי עובדים, וראו להלן בעמוד 4.

⁴ טל תמיר, נשים בישראל 2006 – בין תיאוריה למציאות, "שדולת הנשים בישראל", 2007; בג"ץ 454/94 ובג"ץ 453/94 שדולת הנשים נ' ממשלת ישראל, פ"ד מח (5) 501.

1.3. פעולות ליישום הוראות החוק בדבר ייצוג הולם של נשים

במרס 2007 קיבלה הממשלה ה-31 את החלטה מס' 1362 בדבר ייצוג הולם של נשים בדירקטוריונים של החברות הממשלתיות. אלה עיקרי ההחלטה:⁵

1. השרים ימנו לדירקטוריונים של החברות הממשלתיות דירקטורים מבני המין שאינו מיוצג באופן הולם, עד להשגת שיעור ייצוג של 50% בתום שנתיים מיום קבלת ההחלטה.
2. מינוי של דירקטור שאינו מבני המין המיוצג פחות מותנה בכך שהשר הממונה על מינוי הדירקטור הוכיח להנחת דעתה של רשות החברות הממשלתיות והרשות לקידום מעמד האשה במשרד ראש הממשלה כי לא נמצאה אשה מתאימה לתפקיד.
3. הוועדה לבדיקת מינויים על-פי חוק החברות הממשלתיות תדווח לרשות לקידום מעמד האשה בכל רבעון על מינויים חדשים לדירקטוריונים של חברות ממשלתיות, על-פי פילוח מגדרי.
4. הרשות לקידום מעמד האשה תסייע לשרים, ככל שתידרש, באיתור נשים ראויות לכהן כדירקטוריות.

ביולי 2007, כמה חודשים לאחר קבלת החלטת הממשלה מס' 1362, ניסחה רשות החברות הממשלתיות בשיתוף עם הרשות לקידום מעמד האשה נוהל ליישום ההחלטה, המכונה "נוהל עיכוב".⁶ לפי הנוהל, בעת בדיקת שאלון של מועמד לתפקיד דירקטור בחברה ממשלתית, הוועדה לבדיקת מינויים ברשות החברות הממשלתיות צריכה לבחון את עמידת הרכב הדירקטוריון בדרישה לייצוג הולם של נשים (כ-50%). אם בבדיקה עולה כי הרכב הדירקטוריון של החברה הממשלתית אינו עונה על הדרישה לייצוג הולם, הוועדה צריכה להפנות את תשומת לבו של השר הממנה לדבר ולחובה המוטלת עליו, ולעכב את הבדיקה של מועמד שהוצע עד שיתקיים אחד מהשניים: השר הציע מועמד נוסף מהמין שאינו מיוצג ייצוג הולם בהרכב הדירקטוריון; השר נימק בכתב, להנחת דעתה של רשות החברות והרשות לקידום מעמד האשה, מדוע אי-אפשר בנסיבות הקיימות להציע מועמד אחר בן המין המיוצג פחות. לפי נתוני הרשות לקידום מעמד האשה, מאוגוסט 2007 עד אוגוסט 2008 נשלחו לשרים 20 מכתבי עיכוב בגין מינוי גברים במקום נשים.⁷

במאי 2010, בעקבות פנייה של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, נמסר למרכז דוח של הוועדה לבדיקת מינויים ברשות החברות הממשלתיות בנושא ייצוג הולם לנשים בחברות הממשלתיות.⁸ בדוח מובאים נתונים על הייצוג ההולם של נשים⁹ ב-106 חברות ממשלתיות, ב-11 חברות ייחוד (חברות-בת של חברות ביטחוניות) ובשלוש חברות בעלת מבנה מיוחד. הדוח נוגע לדירקטורים המכהנים בפועל (ולא למספר

⁵ החלטת ממשלה מס' 1362 מ-11 במרס 2007, באתר האינטרנט של משרד ראש הממשלה: www.pmo.gov.il, תאריך כניסה: 11 במאי 2010.

⁶ עו"ד ערין ספדי, הלשכה המשפטית של רשות החברות הממשלתיות, מכתב אל הלשכה המשפטית ואל הוועדה לבדיקת מינויים בנושא "ייצוג הולם לנשים בדירקטוריונים של החברות הממשלתיות", 1 ביולי 2007; התקבל מרותי הורניק, רכזת בכירה ברשות לקידום מעמד האשה במשרד ראש הממשלה, 12 במאי 2010.

⁷ הרשות לקידום מעמד האשה, משרד ראש הממשלה, יישום החלטת ממשלה מס' 1362 מיום 11 במרס 2007 בדבר ייצוג שוויוני לנשים בדירקטוריונים של חברות ממשלתיות, פברואר 2009; התקבל מרותי הורניק, רכזת בכירה ברשות לקידום מעמד האשה במשרד ראש הממשלה, 12 במאי 2010.

⁸ טנה שפניץ, יושבת-ראש הוועדה לבדיקת מינויים, "ייצוג הולם לנשים בחברות ממשלתיות", דיווח ל-13 במאי 2010.

⁹ יודגש כי הדוח עוסק רק בייצוג ההולם של נשים, אף שדרישות החוק נוגעות לייצוג הולם של בני שני המינים, ובחלק מהחברות הממשלתיות אין כיום ייצוג הולם של גברים.

חברות ממשלתיות: 76 חברות ממשלתיות מתוך 106 חברות שנבדקו (72%) עונות כיום לדרישת הייצוג ההולם; ; ב-26 מהן מכהנות בדירקטוריון יותר נשים מגברים. שש חברות יעמדו בדרישת הייצוג ההולם אם יתמנו לדירקטוריונים שלהן מועמדות הנתונות בימים אלו בתהליך מינוי. **בכרבע מהחברות (24 חברות) דרישת הייצוג ההולם אינה מתקיימת,** אולם במחצית מחברות אלו (12 חברות) חסרה אשה אחת כדי שהיא תתקיים. **נתונים אלו דומים לנתונים של שנת 2008, שנכללו בדוח קודם של הוועדה לבדיקת מינויים.**¹⁰ באותו מועד 71 חברות מתוך 104 חברות שנבדקו (68%) עמדו בדרישת הייצוג ההולם, 24 חברות לא עמדו בדרישה (23%) ושאר החברות היו אמורות לעמוד בדרישה עם אישור מועמדות שהיו בתהליך מינוי.

חברות ייחוד: חברות ייחוד הן חברות-בנות של חברות ביטחוניות. מדובר ב-11 חברות שבהן מספר החברים בדירקטוריון קטן יחסית (בין שניים לחמישה) והם ממונים על-פי רוב מקרב עובדי חברת-האם. כל החברות פועלות בחו"ל, ולדירקטורים המכהנים בהן דרושים בדרך כלל כישורים ומומחיות מיוחדים. **כיום שמונה מ-11 חברות הייחוד עומדות בדרישת הייצוג ההולם (לעומת שש חברות ביולי 2008).**

גופים בעלי מבנה מיוחד (גופים בעלי מבנה או דרך מינוי השונים מהמקובל בחברות האחרות): **בשניים משלושת הגופים מסוג זה מתקיימת דרישת הייצוג ההולם.**

דוח הוועדה לבדיקת מינויים הודגש כי ההחלטה אם חברה ממשלתית עומדת בדרישת הייצוג ההולם אינה טכנית בלבד, אלא מעורבים בה גם שיקולים ואילוצים נוספים:

- **מועד הדיווח:** מצבת הדירקטורים בחברה אינה סטטית אלא דינמית, ומספר הדירקטורים בחברה עשוי להשתנות במהירות, בעיקר בתקופות מסוימות כמו תקופת בחירות או חילופי שרים במשרדים. על כן, שיעור הייצוג של נשים בדירקטוריון של חברה מסוימת במועד נתון (מועד הדיווח) עשוי להיות לא מייצג, ויש לבחון אותו לאורך זמן.
- **הליך המינוי:** הליך המינוי של דירקטורים הוא בן כמה שלבים והוא עשוי להיות ממושך. על כן, בבדיקת הייצוג ההולם הוועדה מתחשבת גם במועמדות הנתונות בשלבים מתקדמים של הליך המינוי. כמו כן, הוועדה עשויה לאשר מינוי של גבר לתפקיד גם אם שיעור הייצוג של נשים בחברה מחייב מינוי אשה (לפי החוק והחלטת הממשלה), אם השר הממנה הביא נימוקים מספקים והתחייב למנות נשים במקום דירקטורים אחרים שעומדים לסיים את תפקידם במועד קרוב.
- **מספר הדירקטורים:** ככל שמספר הדירקטורים בחברה קטן יותר כך העמידה בדרישת הייצוג ההולם קשה יותר, וכל שכן כאשר נדרשת מחברי הדירקטוריון מומחיות בתחום מסוים. לעתים הוועדה מתחשבת בדחיפות שבמינוי דירקטור לצורך תפקוד החברה, על חשבון הייצוג ההולם (עם קבלת התחייבות למינוי נשים בתוך זמן סביר).
- **דרישות ייצוג הולם בחלק מהדירקטורים:** בחלק מהחברות הממשלתיות השרים אינם ממנים את כל חברי הדירקטוריון, ואת מקצתם ממנים גופים אחרים (למשל איגודי עובדים). בגופים

¹⁰ טנה שפניץ, יושבת-ראש הוועדה לבדיקת מינויים, "ייצוג הולם לנשים בחברות ממשלתיות", דיווח ל-1 ביולי 2008; התקבל מרותי הורניק, רכזת בכירה ברשות לקידום מעמד האשה במשרד ראש הממשלה, 11 במאי 2010.

- **קושי מיוחד במינוי:** בחלק מהחברות, בין השאר חברות ביטחוניות שבהן יש מיעוט של נשים בתפקידים בכירים, יש קושי לאתר מועמדות מתאימות. במקרים אלו ועדת המינויים דורשת מהחברה לפרט את הסיבות לכך שאי-אפשר לאתר נשים מתאימות. הנמקה זו עשויה לכלול למשל הצגה של הנשים המשמשות במשרות רלוונטיות ונשים שהוצע להן המינוי והן סירבו. כמו כן, לחלק מהחברות יש קושי לאתר דירקטורים בכלל (ולא רק דירקטוריות) בשל חוסר עניין להתמנות אליהן.

לנוכח האמור לעיל נטען כי בחינת הייצוג של נשים בדירקטוריונים על-פי נתונים מספריים בלבד, ללא התחשבות בנסיבות המקרה, עלולה לחטוא למציאות.

מהאמור לעיל עולה כי להחלטת הממשלה מס' 1362 היתה השפעה חיובית על שיעור הייצוג של הנשים בדירקטוריונים של החברות הממשלתיות: במרס 2007, טרם קבלת החלטת הממשלה, שיעור הייצוג של הנשים בדירקטוריונים של החברות הממשלתיות היה 33.5%, ועד אוגוסט 2009 הוא עלה ל-44%. מהרשות לקידום מעמד האשה נמסר כי מאז קבלת החלטת הממשלה הרשות לקידום מעמד האשה לא קיבלה בקשות של שרים לפטור מהחובה למנות אשה לדירקטוריון (אם כי, כאמור לעיל, לעתים מונה גבר במקום אשה כאשר ניתנו נימוקים מתאימים וכן התחייבות של השר שהמינוי הבא יהיה של אשה). עוד נמסר כי לא הגיעו אל הרשות טענות על מחסור בנשים מתאימות למינוי. עם זאת, הרשות לקידום מעמד האשה לא קיבלה מרשות החברות הממשלתיות דיווחים רבעוניים על מינוי נשים לדירקטוריונים, אף שהדבר נדרש בהחלטת הממשלה מס' 1362.

לפי החלטת הממשלה, הרשות לקידום מעמד האשה תסייע לשרים ככל שתידרש לאתר נשים ראויות לשמש דירקטוריות. מהרשות לקידום מעמד האשה נמסר כי מאז החלטת הממשלה הרשות קיבלה שתי בקשות של שרים לסיוע באיתור מועמדות מתאימות לדירקטוריונים, ובסיועה נמצאו מועמדות והן מונו לתפקיד.¹¹ עד לאחרונה, הסיוע של הרשות לקידום מעמד האשה באיתור מועמדות מתאימות היה מוגבל בעיקר לבדיקת קורות חיים שמסרו לה נשים ופנייה באמצעות רשימת התפוצה שלה בבקשת סיוע באיתור מועמדות. באפריל 2010 פרסמה הרשות הודעה לציבור על **הקמת מאגר של מועמדות לתפקיד דירקטוריות**, במטרה להרחיב את היצע המועמדות ולתת הזדמנות לכל הנשים בישראל להציע את מועמדותן. יצוין כי מאגר זה מתאים גם לחיפוש מועמדות לדירקטוריונים של חברות ציבוריות.¹²

1.4. נתונים על ייצוג נשים בדירקטוריונים של חברות ממשלתיות

מאז תיקון חוק החברות הממשלתיות בשנת 1993 וקביעת חובת הייצוג ההולם של נשים עלה בהדרגה שיעור הנשים בדירקטוריונים של חברות ממשלתיות. כאמור, עלייה זו התחזקה לאחר החלטת הממשלה מס' 1362 בשנת 2007.

¹¹ רוד סוויד, מנהלת הרשות לקידום מעמד האשה במשרד ראש הממשלה, מכתב, 9 במאי 2010.

¹² הודעה לציבור על הקמת מאגר של מועמדות לתפקיד דירקטוריות, 22 באפריל 2010, פורסמה באתר הרשות לקידום מעמד האשה במשרד ראש הממשלה, www.women.gov.il, תאריך כניסה: 9 במאי 2010.

מספר הדירקטורים בחברות ממשלתיות ושיעור הנשים בקרבם, 2010-1993¹³

שנה	מספר הדירקטוריות	מספר הדירקטורים הכולל	שיעור הנשים בקרב כלל הדירקטורים
1993	51	712	7.2%
1997	196	699	28.8%
2000	221	584	37.8%
2003	167	465	35.9%
2006	181	546	33.2%
2010	230	523	44%

בתקופה הראשונה שלאחר קבלת התיקון לחוק (1997-1993), העלייה בשיעור הנשים בדירקטוריונים נבעה בעיקר מהגידול במספר הנשים שמונו לתפקיד. בתקופה השנייה (2000-1997), הגידול בשיעור הנשים נבע במידה רבה מירידה במספרם הכולל של הדירקטורים, ולא רק מעלייה במספר הנשים שכיהנו בתפקיד.¹⁴

כפי שעולה מהטבלה שלהלן, בשנים 2009-2002 שיעור הנשים בקרב הדירקטורים שמונו היה בדרך כלל כשליש, מלבד שנתיים שבהן השיעור היה גדול יותר – 2002 ו-2008.

מינוי דירקטורים חדשים לחברות ממשלתיות לפי מין, 2009-2002¹⁵

שנה	כלל הדירקטורים שמונו	נשים שמונו לדירקטוריות	שיעור הנשים בקרב כלל הדירקטורים
2002	243	136	44%
2003	217	77	36%
2004	271	89	33%
2005	182	60	33%
2006	145	49	31%
2007	282	91	32%
2008	258	131	51%
2009	104	36	35%

מדוח שפרסמה רשות החברות הממשלתיות באוגוסט 2009 עולה כי המשרדים שבהם שיעור הנשים בקרב חברי הדירקטוריון היה הגדול ביותר היו משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה (57% מחברי

¹³ נתוני השנים 2000-1993 לקוחים מתוך: דפנה יזרעאלי ורחל הלל, "ייצוג נשים בדירקטוריונים של חברות ממשלתיות, מגמות שינוי 1993-1997-2000", המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת בר-אילן, בתוך: מרותי הורניק, רכזת בכירה, הרשות לקידום מעמד האישה במשרד ראש הממשלה, מכתב, 27 באפריל 2010; נתוני שנת 2010 התקבלו מעו"ד רחל שפיצר-ליבנה, רשות החברות הממשלתיות, מכתב, 16 במאי 2010.

¹⁴ יזרעאלי והלל, ראו הערה 13 לעיל.

¹⁵ נתוני השנים 2004-2002 לקוחים מתוך: הרשות לקידום מעמד האישה, דוח פעילות לשנת 2008; נתוני השנים 2009-2005 לקוחים מתוך מעו"ד שפיצר-ליבנה, מכתב, ראו הערה 12 לעיל.

מהנתונים שלעיל עולה כי לחובת הייצוג ההולם היתה השפעה ניכרת על שיעור הייצוג של נשים בדירקטוריונים של חברות ממשלתיות. עם זאת, שיעור הנשים בקרב הבכירים בחברות הממשלתיות עדיין נמוך: מ-36 יושבי-ראש דירקטוריונים של חברות ממשלתיות המכהנים כיום,¹⁷ רק שלושה הם נשים, ועוד אשה היא בהליכי מינוי; רק שתי נשים מכהנות כמנכ"ליות של חברות ממשלתיות.¹⁸

2. חברות ציבוריות

2.1. רקע

חברה ציבורית, כהגדרתה בחוק החברות, התשנ"ט-1999 (להלן: חוק החברות), היא "חברה שמניותיה רשומות למסחר בבורסה או שהוצעו לציבור על-פי תשקיף כמשמעותו בחוק ניירות ערך, ומוחזקות בידי הציבור".¹⁹

בחברה ציבורית, הדירקטוריון אחראי להתוות את מדיניות החברה ולפקח על ביצוע תפקידי המנהל הכללי של החברה ופעולותיו. חברה רשאית לקבוע את מספר הדירקטורים ואת מספרם המרבי והמזערי. עם זאת, חברה ציבורית מחויבת למנות שני דירקטורים חיצוניים – דירקטורים שאינם נבחרים על-ידי בעלי העניין בחברה אלא על-ידי האספה הכללית של בעלי המניות בחברה.

2.2. הוראות החוק בדבר ייצוג הולם של נשים

2.3. החקיקה הקיימת

סעיף 239(ד) לחוק החברות מתמקד בדירקטורים חיצוניים וקובע כי "בחברה שבמועד מינוי דירקטור חיצוני כל חברי הדירקטוריון שלה הם בני מין אחד, יהיה הדירקטור החיצוני הממונה בן המין השני."

2.4. הצעות לתיקון החקיקה

בכנסת ה-18 הוגשו שלוש הצעות חוק העוסקות בייצוג נשים בדירקטוריונים של חברות ציבוריות; שתיים מהן מטפלות בכך ישירות ובאופן בלעדי והשלישית מטפלת בקשת רחבה יותר של נושאים, ובכללם האכיפה של חובת הייצוג ההולם.

הצעת החוק הראשונה, של חברי הכנסת חיים אורון, אורית זוארץ ואחרים,²⁰ קובעת כי בהרכב דירקטוריון של חברה ציבורית יינתן ביטוי הולם לייצוגם של שני המינים, לפי המפתח הזה:

¹⁶ רשות החברות הממשלתיות, "נתוני איוש דירקטוריונים בחברות ממשלתיות – סך משרות דירקטור, איוש משרות נשים ובני מיעוטים בפילוח לפי משרדי ממשלה", 31 באוגוסט 2009, באתר האינטרנט של רשות החברות הממשלתיות, www.gca.gov.il, תאריך כניסה: 16 במאי 2010.

¹⁷ לא בכל החברות הממשלתיות מכהן יושב-ראש דירקטוריון, ועל כן מספרם של יושבי-הראש קטן ממספר החברות.

¹⁸ עו"ד רחל שפיצר-ליבנה, מכתב, ראו הערה 12 לעיל.

¹⁹ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, חקיקה בישראל הקובעת ייצוג הולם לנשים, כתיבה: ליאור בן דוד, 19 במאי 2005, בתוך: <http://www.knesset.gov.il/MMM/data/docs/m01146.doc>; חוק החברות, התשנ"ט-1999.

²⁰ הצעת חוק החברות (תיקון) – ייצוג הולם לנשים בחברות ציבוריות, התש"ע-2010, פ/18/1999.

גודל הדירקטוריון	ייצוג מינימלי לכל מין
3-2 חברים	חבר אחד לפחות
5-4 חברים	שני נציגים לפחות
8-6 חברים	שלושה נציגים לפחות
9	ארבעה נציגים לפחות
10 חברים או יותר	40% מכלל חברי הדירקטוריון לפחות

הצעת החוק נדונה בוועדת השרים לענייני חקיקה ב-25 במרס 2010 והממשלה החליטה להתנגד לה. הצעת החוק השנייה, של חברי הכנסת נחמן שי, שלי יחימוביץ ואחרים,²¹ **קובעת כי בדירקטוריון של חברה ציבורית יינתן ביטוי הולם לייצוגן של נשים**; בהצעת חוק זו ייצוג הולם משמעו לא פחות משתי נשים.

הצעת החוק השלישית, שהיא כאמור מקיפה יותר, היא הצעת חוק ממשלתית המטפלת בין השאר **בכלים לאכיפת הוראות חוק החברות**. כיום אכיפת חוק החברות מתבססת בעיקר על מנגנוני אכיפה פנימיים ועל הגברת האכיפה האזרחית, אגב הימנעות מסנקציות פליליות ומינהליות ככל האפשר. כיום, אף שיש בחוק הוראות שהפרתן ניתנת להוכחה בקלות יחסית ואין חוסר ודאות לגבי יישומן או אי-יישומן, אין תמריץ לתובע לאכוף אותן במישור האזרחי לנוכח הקושי בהוכחת הנזק שנגרם מההפרה. הצעת חוק לתיקון חוק החברות שהגישה הממשלה במרס 2010 אמורה לתקן מצב זה. ההצעה מבקשת להקנות **לרשות ניירות ערך את הסמכות להטיל עיצום כספי בגין הפרה של חלק מהוראות החוק, לרבות ההוראה לייצוג הולם של נשים**.²²

2.5. נתונים על נשים בדירקטוריונים של חברות ציבוריות בישראל

לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת מסרה לנו רשות ניירות ערך נתונים על נשים בתפקידי דירקטור (כל הנתונים מסוף אפריל 2010).²³ מהנתונים עולים הממצאים האלה:

- **שיעור הנשים בדירקטוריונים של החברות הציבוריות הוא 16.9%** – 748 נשים מתוך 4,431 דירקטורים.²⁴ בשנת 2007 היה שיעור הנשים בדירקטוריונים של החברות הציבוריות 15.7%. כך, בשלוש השנים האחרונות כמעט לא חל שינוי בשיעור הייצוג שלהן.²⁵
- מ-748 הדירקטוריות, 308 הן דירקטוריות חיצוניות, כלומר שיעור הדירקטוריות החיצוניות בכלל הדירקטוריות הוא 41%. בקרב הגברים, שיעור הדירקטורים החיצוניים בכלל הדירקטורים הוא 21% בלבד.

²¹ הצעת חוק החברות (תיקון – ייצוג הולם של נשים בדירקטוריונים של חברות ציבוריות), התשי"ע-2009, פ/18/1964.

²² הצעת חוק החברות (תיקון מס' 12) (ייעול הממשל התאגידי), התשי"ע-2010. הצעת החוק עברה בקריאה ראשונה ב-15 במרס 2010.

²³ מיכל זגון, הממונה על פניות הציבור, רשות ניירות ערך, מכתב, 10 במאי 2010.

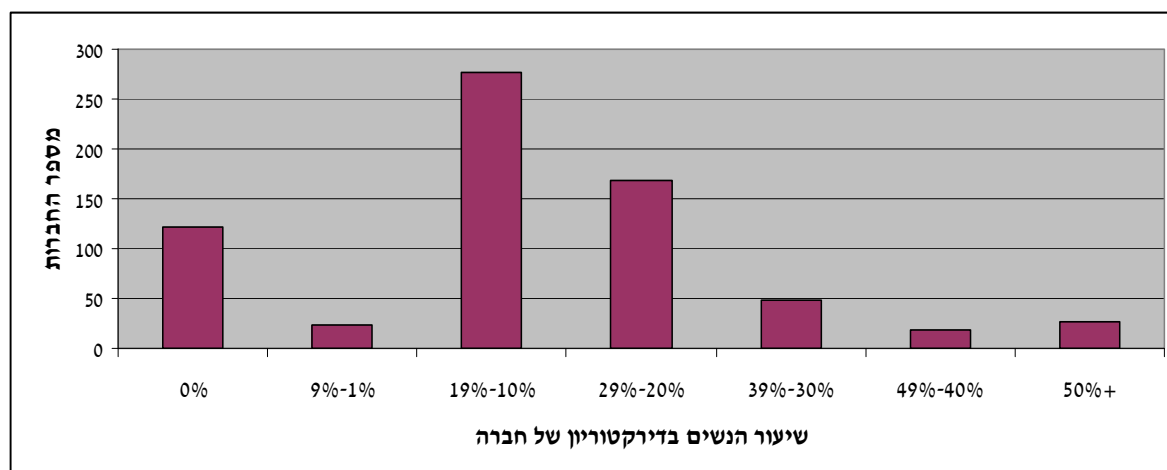
²⁴ כמה מנושאי התפקיד מכהנים בכמה חברות במקביל, ועל כן יש דירקטורים שנספרו יותר מפעם אחת, הן גברים והן נשים. הנתונים נוגעים רק לחברות אשר יש להם דירקטוריון, ואינם כוללים חברות שיש להן רישום כפול (רישום בישראל ובמדינה אחרת), הפטרות מדיווח.

²⁵ רוד סוויד, מנהלת הרשות לקידום מעמד האשה במשרד ראש הממשלה, מכתב, 9 במאי 2010.

- ברוב החברות שמכהנות בהן דירקטוריות חיצוניות, הן הנשים היחידות המכהנות בדירקטוריון.
- ב-122 חברות ציבוריות לא מכהנות נשים בדירקטוריונים כלל.
- ב-26 חברות ציבוריות נשים הן 50% מחברי הדירקטוריון או יותר. יצוין שבשש מהחברות האלה מונה הדירקטוריון שני חברים בסך הכול, ואין בהן דירקטורים חיצוניים (כלומר, הנשים לא מונו בחברות אלו רק מתוקף חובת הייצוג ההולם).

התפלגות החברות הציבוריות לפי שיעור הנשים המכהנות בדירקטוריונים שלהן, אפריל 2010²⁶

מהנתונים שהוצגו לעיל עולה כי שיעור הנשים המכהנות בדירקטוריונים של חברות ציבוריות קטן במידה ניכרת משיעורן בדירקטוריונים של חברות ממשלתיות. כמו כן, שיעורן הגדול יחסית של הדירקטוריות החיצוניות בכלל הדירקטוריות, והעובדה שברוב החברות שבהן מכהנות דירקטוריות חיצוניות הן הנשים היחידות המכהנות בדירקטוריון, עשויים ללמד על ההשפעה של חקיקת הייצוג ההולם על מינוי נשים.

²⁶ הנתונים שעליהם מתבסס גרף זה התקבלו ממכלל זגון, הממונה על פניות הציבור, רשות ניירות ערך, מכתב, 10 במאי 2010.

